

CEZAEVLERİ İŞ YURTLARINDA AYAKKABI ÜRETİMİ SHOES PRODUCTION AT PRISON WORK DORMITORIES

Öğr. Gör. Hatice SOMÇAĞ¹

ÖZ

Ayakkabı sanayisi tasarım, üretim ve üretime girdi sağlayan yan sanayisi ile büyük bir iş koludur. Ayakkabı Özel işletmelerde ve bazı devlet kurumlarında yapılmaktadır. Bu kurumlardan, Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu bünyesindeki atölyelerde, hükümlüler ayakkabı üretmektedir. Çalışmanın amacı; ayakkabı üretilen cezaevleri iş yurtlarında mesleki eğitim, çalışma şekli, atölye donanımı, üretim yöntemleri, malzeme, model özellikleri, ayakkabı yapımının hükümlü ile tutuklular üzerindeki etkilerini araştırmaktır.

Bu çalışma için; 2015 yılında Adalet Bakanlığı Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulundan alınan izinle Ankara Yarı Açık Ayaş Cezaevi ile Sincan L tipi Cezaevi İş Yurtlarında inceleme yapılmış; hükümlü, usta öğretici, infaz memurları ve bir deri mühendisi ile görüşülmüş, cezaevlerinin vitrin ve satış mağazaları incelenmiştir. Diğer il ve ilçe cezaevlerinde yapılan üretimler ile ilgili olarak, 2015-2019 yılları arasında Ankara'da yılda bir açılan, iş yurtları ürün ve el sanatları fuarlarında iş yurdu görevlileri ile her yıl görüşülerek veri toplanmış, üretilen ayakkabılar incelenmiş ve literatür taranmıştır.

On üç cezaevi ayakkabı iş yurdunda, hükümlülerin çalışırken mutsuzluklarının azaldığı, saya dikimi ve monte yapmayı öğrendikleri, sayalarda deri, tabanlarda kösele ve yapay malzeme kullanıldığı, ayakkabıların yapılandırma yöntemi ile üretildiği, erkek-kadın klasik modellerin çalışıldığı, Ayaş Cezaevi İş Yurdunun makine bakımından donanımlı olduğu, diğer iş yurtlarının teknolojik donanım/ekipman yönünden güçlendirilmesi gerektiği, bazı hükümlülerin tahliye olduklarında ayakkabı atölyelerinde çalıştıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cezaevleri İş Yurtları, Ayakkabı, Meslek Eğitimi, Ayakkabı Üretimi.

Jel Kodu: Z00

ABSTRACT

Shoes industry is a big business line together with its design, production and its supplier industry that provides income to the production. Shoes are produced at the private facilities and some government institutes. From these institutes, prisoners are producing shoes at the workshops within Confinement Facilities and Prisons Work Dormitories Institute of Ministry of Justice.

Purpose of study is; researching vocational trainings, work methods, workshop equipment, production methods, materials, model features at prison work dormitories and their effects on prisoners.

For this study; together with consent taken from Ministry of Justice and High Board of Public Prosecutors at the year 2015, an examination was performed at Ankara Ayaş Semi Open Prison and Sincan L Type Prison work dormitories, interview was done with prisoners, master trainers, execution officers and one leather engineer, showcases and sales shops of prison were examined. Related to the productions performed at the other cities and districts, data were collected making interviews with work dormitory officers' every year at the work dormitories products and hand crafts exhibitions that were opened once a year at Ankara between the years 2015-2019, shoes that were produced were examined and literature was scanned.

It was determined that, at thirteen prison work dormitory, prisoners have learned upper sewing and making mounting, unhappiness of the prisoners reduced when working, leather was used at uppers and welt and artificial materials were used at bases, shoes were produced with sticking method, man-woman classical models were worked, Ayaş prison work dormitory was equipped as machinery, other work dormitories also need to be strengthened as technological hardware / equipment, some prisoners worked at the shoes workshops after being evacuated.

¹ Ankara Üniversitesi Beypazarı MYO, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, Ayakkabı Tasarım ve Üretimi Programı, e-posta: hsomcag@ankara.edu.tr ORCID Numarası: 0000-0001-5337-9841.

Keywords: Prison Work Dormitories, Shoes, Vocational Education, Shoes Production.

Jel Code: Z00

1. GİRİŞ

Cezaevleri, suç işlemiş bireylerin özgürlüklerinin ellerinden alındığı, psikolojik ve bedensel yoksunluklarla karşı karşıya kaldıkları ortamlardır. İşlediği bir suç nedeniyle ceza almış kişinin sosyal desteğini yitirmesi, yalnızlık yaşaması, iş kaybı, geleceğe yönelik belirsizlik duygusu ve cezaevi koşullarının yarattığı bazı ruhsal sıkıntılar, cezanın yükünü daha da ağırlaştırmakta, kişinin sevmeye, yeniden başlayabilme gücünü elinden almaktadır. Bu nedenle anksiyete, depresyon, umutsuzluk, yalnızlık, intihar etme gibi olumsuz olaylara yol açabilmektedir (Özkürkçügil, 1998: 28-30). Cezaevine giren kişi, ailesinden, evinden, sosyal yaşantısından uzaklaşarak, kendisi ile benzer sorunları yaşayan insanlarla birlikte cezaevi koşullarında yaşamak durumunda kalmakta, stres ve depresyona girebilmektedir.

Günümüzün çağdaş toplumlarında, çeşitli nedenlerle suç işlemiş bireylerin, çağdaş olmanın bir gereği olarak yeniden eğitilerek, toplumla bütünleşmesini sağlamak için cezaevlerinde birçok eğitim programı uygulanmaktadır. Cezaevlerinde uygulanan eğitim programlarının amacı, tutuklu ve hükümlüleri eğiterek, kendilerine, ailelerine ve topluma yararlı insanlara dönüştürmektir. İyi bir eğitim, hükümlünün olumlu yön ve potansiyelini ortaya çıkartır ve kendilerini daha insanca hissetmelerini sağlar. Hükümlülerin cezaevi dışındaki dünyayla kolay ilişki kurmalarına yardım eder (Elibal, 2009: 11-29). Cezaevlerinde uygulanan eğitim etkinliklerinin temelinde, hükümlülerin iç dünyalarına inerek ıslah etme, tekrar suça yönelmelerini engelleme ve yeniden toplumsallaşmalarını sağlamak yatmaktadır. Bunu gerçekleştirmek de tutuklu ve hükümlülerin özgür iradeleri ile istekli olmalarına bağlıdır (Özkan, 1998: 54). Bu nedenle hükümlülerin cezaevlerine girdiklerinde, meslek seçimi ve iş yurtlarında çalışmaları konusunda bilgilendirilmeleri önem taşımaktadır.

Ceza ve Tevkif Evleri (CTE) hükümlü ve tutukluya yönelik hizmetlerinde, hükümlü ve tutuklu ile ilgili kurumda bulunduğu süre zarfında, hükümlü-tutuklunun mesleği konusunda bilgi alır. “Kurumda bulunan iş yurdu ve mesleki eğitim atölyelerine katılımı konusunda bilgi aktarımında bulunur” (CTE. 2021, Psiko sosyal servis). İş yurtlarında çalışacak hükümlüler; cezaevi müdürü, teknik personel, öğretmen, psikolojik danışman, baş memur ve idare memurundan oluşan, kurul tarafından çeşitli yönlerden incelenmektedir. Hükümlülerin iş yurdunda yeni bilgiler edinmeleri, verimli çalışma yollarını öğrenmeleri, yeni beceriler kazanmaları, önceden edindikleri becerilerini geliştirmeleri ve mesleğin inceliklerini kavramaları son derece önemlidir. Üretime sağlayacakları katkı ve yararın bilincinde olmaları, kalite ve verimlilik bakımından onlara değer katmaktadır.

Adalet Bakanlığına bağlı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu, 4301 sayılı yasa ile cezaevlerinde belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere 1997 yılında kurulmuştur. İş yurtları, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen bir kamu idaresi olarak etkinlik göstermektedir. Kuruma gelir tahsis edilerek, bu gelirden harcama yetkisi verilmiştir. Bu yasanın 6. maddesinde iş yurtları; “hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek veya bunlara bir meslek ve sanat öğretmek, üretilen ekonomik değerleri pazarlamak için, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerdir” (2021, 7561s.kanun, iydb.adalet.gov.tr) şeklinde iş yurtlarının kuruluş amacı ve etkinlikleri açıklanmaktadır.

İş Yurtları Kurumu, 1997 yılından beri bu kanun kapsamında; endüstri ürünleri, el sanatları ürünleri, tarım ve hayvancılık ürünleri, inşaat ve onarım işleri, hizmet sektörü, uygulamalı sosyal tesis işletmeciliği olarak 6 alanda 40’tan fazla işkolunda hizmet vermektedir (Ürün/hizmet kataloğu, tarih bilinmiyor: 4-6). Tutuklu ve hükümlülerin çalıştığı alanlardan birisi de bilgi, deneyim, dikkat ve özen gerektiren bir süreç olan ayakkabı üretimidir.

1.1. Ayakkabı Üretimi

Ayakkabı; kadın, erkek ve çocukların ayaklarını dış etkenlerden korumak ve topluma vermek istedikleri imajı pekiştirmek için kullandıkları, yüzü ve tabanları çeşitli gereçlerden yapılan bir ayak giysisidir. Ayakkabı kelimesi; iskarpin, bot, terlik ve çizme gibi tüm ayak giyeceklerini ifade etmekte ve çorap dışında ayağa giyilen her türlü giysi, ayakkabı anlamına gelmektedir (Kastan, 2007: 27).

Ayakkabı, taban ve tabanın üzerine monte edilen saya olarak, iki ana bölümden oluşmaktadır. Ayakkabı, sağlam, dayanıklı ve rahat olması için deri, tekstil ürünleri gibi gereçler ile astarlanmaktadır. Astar, sayanın iç kısmında “saya astarı”, tabanın üzerinde “mostra” adı ile yer almaktadır. Ancak yazlık ayakkabılarda model ve malzeme özelliğine bağlı olarak saya astarsız çalışılabilmektedir. Ayak tabanının, topuktan parmak uçlarına kadar değdiği alanda bulunan mostra ise, tüm ayakkabıların iç tabanına yapıştırılmaktadır. Yapıştırılmadan önce mostranın orta kısmına, üretici firmanın markasının bulunduğu etiket dikilmekte veya mostranın üzerine doğrudan sıcak-soğuk damga ile markı basılmaktadır.

Ayakkabılarda model; mevsime ve cinsiyete göre değişebilmekte, erkek ayakkabılarına sektörde merdane, kadın ayakkabılarına zenne denilmektedir. Modeller zenne ve merdane ayakkabılarda değişebilmektedir. Klasik olarak da adlandırılan temel modellerde, çoğunlukla her iki cins içinde aynı modeller kullanılmakla birlikte ölçü ve çizgilerde farklılıklar bulunabilmektedir. Modeli oluşturan; çizgilerin kullanımı, parça şekli, parça sayısı ve dikim tekniğidir. Molyer-Gibson, Oxford-Françesina, Mokasen ve Yanları Lastikli, Timberland, Loafer, Pantuf gibi Mokasen model çeşitleri, Terlik-Sandalet, Bot-Çizme ve kadınların giydiği Gova, klasik ayakkabı modellerindedir. Bu modellerden yola çıkılarak çok çeşitli tasarımlar hazırlanarak üretimleri yapılmaktadır. Model isimleri Türkiye’de sektörde çalışan ustalar tarafından farklı adlandırılmaktadır. Molyer “kulaklı”, Oxford veya Françesina olarak bilinen “çarık”, Mokasen “Rok” olarak isimlendirilmektedir. Rok, gerçekte model değil, bir üretim yöntemidir. Model ve üretim yöntemlerinin uluslararası literatürde yer aldığı ismi ile kullanılması, ayakkabı eğitimi veren kurumlar ve uluslararası ticarete terminoloji yönünden çok daha uygun olacaktır.

Ayakkabı üretiminde otuz civarında malzeme kullanılmaktadır. Bitmiş bir ayakkabıda bu malzemelerin sadece dışta olanları görülür. Ayakkabıların ucuz veya pahalı olması kullanılan malzeme ve işçilikle doğru orantılıdır (Akçakale, 2017: 32). Ülkemizde ayakkabının %15’i küçük atölyelerde el ile, %70’i yarı makineleşmiş atölyelerde ve %15’i de tam makineleşmiş fabrikalarda üretilmektedir (Zirek ve Özcömert, 2005: 19). Ayakkabı üretiminde geleneksel ve enjeksiyon (akitma) yöntemi olmak üzere iki yöntem kullanılmakta olup, daha çok geleneksel yöntem tercih edilmektedir. Bu yöntemde saya ve taban ayrı aşamalarda üretilerek, birbirlerine yapıştırma veya yapıştırma/dikme ya da enjeksiyon yöntemlerinden birisi ile monte edilmektedir (2021, Ayakkabı sektör raporu, 2020).

Üretim süreci, tasarlama veya belirlenen modelin şablonlarının çıkartılması ile başlamaktadır. Deri ve/veya tekstil gereç bu şablonlara göre kesilmekte, yakma, kıvrırma, sayayı toplama, aksesuar hazırlama, yerleştirme vb. işlemler tezgâh üzerinde yapılmaktadır. Bu nedenle tezgâh işleri olarak isimlendirilmektedir. Sayalar belirlenen modele uygun olarak kıvrırma, tulum, bindirme, sota, içe çatı, dışa çatı gibi çeşitli tekniklerle dikilebilir. Saya ve astar parçaları ayrı ayrı dikildikten sonra, saya yüzü ile astarı çoğunlukla kapalı ayakkabılarda ağız kısmından dikilerek birleştirilmektedir. Ancak model özelliğine göre saya ile saya astarının birleştirilmesi farklılık gösterebilmektedir.

Saya ile tabanın birleştirilmesinde de düz monte, dışa monte, atom, goodyear welt, enjeksiyon vb. tekniklerden birisi belirlendikten sonra, sırasıyla gerçekleşen birçok işlemin sonunda ayakkabı tamamlanarak giyime hazır duruma getirilmektedir. Monte tekniği de, ayakkabının cinsi ve kullanım amacına göre belirlenmektedir. Günlük giyim ayakkabılarında çoğunlukla “yapıştırma/düz monte” olarak isimlendirilen geleneksel yöntem tercih edilmektedir.

Geleneksel yöntemde, kösele veya plaka şeklinde yapay gereçlerden kesilerek hazırlanan taban veya çoğunlukla yan sanayi firmalarından alınan hazır tabanlar kullanılmaktadır. Zımpara, temizleme, yapıştırıcı sürme gibi, çeşitli işlemler sonrası, ısı ile aktive edilen taban ile saya birbirine monte edilmektedir. Bu işlem üste atma makinesinde gerçekleştirilerek, tam yapışma sağlanmaktadır.

Ayakkabı tamamlanana kadar aktivasyon, kuruma ve şekil alma gibi belirli süreçleri gerektirmektedir. Bu süreç makine donanımına göre değişebilmekte, çalışan sayısı ve niteliği de donanım kadar önemli olup, üretim sürecini belirlemektedir.

Dikilen saya tabanla birleştirilerek ayakkabı haline geldiğinde “Finisaj” olarak adlandırılan bir dizi işlemden geçirilmektedir. Bu işlemler ayakkabının üretim atölyesinde kalite kontrol sürecine girmeden önce yapılmaktadır. Finisaj tezgâhında ilk olarak, ayakkabı kalem ve yapıştırıcı izlerinden arındırılarak temizlenir. Derinin kırışıklıkları el aleti ve ısı yardımı ile ütülenerek açılır, boyanır, mum, cila vb. maddeler ile parlatılır ve ayakkabı, kalıbın içinden çıkartılır. Malzeme, dikiş, monte, ütü, boya, cila ve daha birçok yönden ayakkabılar, göz, el veya bilgisayar desteği ile kontrolden geçirilerek kalitesi incelenmektedir. Hatalı görülen ayakkabılar ayrılmakta, kusursuz bulunan ayakkabılar bağcık ve/veya diğer aksesuarları takıldıktan sonra kutulanmaktadır.

1.2. Ceza ve Tevkif Evleri İş Yurtlarında Mesleki Eğitim

Cezaevlerinde meslek edindirme, aile ve arkadaşlardan ayrılma sonucu duyduğu kaygı ve geleceğe yönelik belirsizlik duygusunu azaltma, boş zaman değerlendirme ve gelir sağlama amacıyla çeşitli el sanatları etkinlik ve kursları yürütülmektedir (Yanar, Erdoğan, Kayabaşı ve Söylemezoğlu). El sanatları, ilk mesleki eğitim dersi olarak Ankara kadın kapalı cezaevinde 1967 yılında açılmış, başarılı olan bu kurs, diğer hapisanelerde de açılarak, devam ettirilmiştir (Ünlühisarcıklı,1993; Elibal, 2009: 10). Cezaevlerinde hükümlülerin öğretmenler tarafından eğitilerek yaptıkları üretim çalışmaları, eski tarihlere dayanmakta, günün koşulları ve ihtiyacına göre belirlenerek eğitim alanları ve buna bağlı olarak üretim çeşitlendirilmektedir.

Adalet Bakanlığı'nda 1960'lı yıllarda tam gün çalışan 13 öğretmen bulunmakta, yarım gün çalışacak öğretmenler de Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınmaktadır. Cezaevlerinde verilen eğitimler; okuma-yazma, vatandaşlık, temel matematik ve tarih dersleridir. Mesleki alanda ise ayakkabı yapımı, halı dokuma, doğrama işleri 1950 ve 1960 yıllarında Sinop ve Kayseri cezaevlerinde görülen etkinliklerdir. Bu atölyelerde çalışanlara sembolik ücretler verilmekte, işi bilmeyenler, cezalarının bitiminde kolayca iş bulabilmeleri için yıllarca bu atölyelerde çalışmaktadırlar (Elibal, 2009: 9).

Hükümlü ve tutukların ceza infaz kurumundan tahliye olmadan önce, yaşamlarını sürdürebilecekleri bir mesleki beceriye sahip olmaları, çağdaş infaz sisteminin temel koşullarındandır. Bu nedenle ceza infaz kurumlarında meslek eğitimi çalışmaları meslek kursları aracılığı ile yapılmaktadır.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sürdürülmesinde; Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim, ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmişlik düzeylerini belirleyen faktörlerin başında gelmektedir. Eğitim servisi, hükümlü ve tutukluların eğitim seviyesini yükseltmek, yetenek ve ilgileri doğrultusunda bir meslek sahibi olabilmeleri için rehberlik etmekte ve destek vermektedir (2021, CTE eğitim servisi).

Kurum ve kuruluşların iş birliği ile açılan kurs sonunda başarılı olanlara, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) onaylı sertifika verilmektedir. Meslek edindirme kursları açılırken, yöresel özellikler, tahliye sonrası bir işe girme, özel bir iş yeri açabilme, meslek kredisi alabilme gibi esaslar göz önünde tutulmaktadır (Saldırım, 2011: 100-101). Kurumda iş ve meslek eğitimi; tutuklu ve hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmek, bilgi ve becerilerini artırmak, yeteneklerini ortaya çıkartmak ve üretime katkı sağlamaları için olanak tanımaktadır.

İş yurdunda mesleki eğitim kursları alarak çalışmak isteyen hükümlüler, ilgi ve yeteneklerine göre, yaşı da dikkate alınarak belirlenmektedir. Genellikle 18-40 yaş arasındaki kişiler tercih edilmekte, öğrenmeye yatkın olmaları ve el becerilerinin kısa zamanda yeterli düzeye gelebilmesi onların seçilmesinde önemli gösterge olmaktadır. Önceki cezaevinde kaldığı süreçte mesleki kurs almış, iş yurdunda çalışmış ise, çalıştığı atölyesi de seçim sırasında göz önünde bulundurulmaktadır.

Bu atölyelerde üretim, iş yurdu daire başkanlığına bağlı olarak yapılmaktadır. Yurtlar üst kurulu, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarından alınan sipariş üzerine, yapılacak çalışmayı belirlemekte, üretim,

şartnamede istenilen verilere göre yapılmaktadır. İnfaz koruma memurları da eğitim ve üretimde görevlendirilmektedir. İş yurtlarında tutuklu ve hükümlülere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, mesleki eğitim kursları verilmesi ile sanatsal çalışmalar ve endüstriyel ürünler yapılmaktadır. Endüstri ürünleri içerisinde; mobilya döşeme, deri-çanta-cüzdan-kemer, ceket, mont, demir ürünleri, unlu mamuller, hazır giyim, matbaa-cilt, parke taşı, sıvı sabun-deterjan, tabela-serigrafi, teneke kutu yapımı, toner dolmuş-yazıcı tamiri, aydınlatma araçları, yatak-yastık vb. ile ayakkabı üretimi yer almaktadır.

Cezaevleri iş yurtlarında tutuklu ve hükümlüler, ayakkabı üretimi alanında bilgi ve beceri kazanmak için Halk Eğitim Merkezlerinden sözleşme ile getirilen usta öğreticilerden eğitim alarak, meslek ve sanat öğrenmekte veya mesleklerini geliştirerek üretkenliğin haz ve onurunu yaşamaktadırlar. Görüşülen tutuklu ve hükümlülerin betimlemeleri ışığında; “ İş yurtlarındaki üretim çalışmaları onları atıl durumdan kurtarmakta, işe yarıyorum hissini vermekte, sakinleştirmekte, yalnızlık duygusundan uzaklaştırmakta, mutsuzluklarını azaltmakta, diğer hükümlülerle dostluk kurmalarını ve yardımlaşmalarını sağlamaktadır”. İnfaz koruma memurlarının ve cezaevi yöneticilerinin ifadelerine göre; “Gizli kalmış yaratıcılık ve becerilerini ortaya çıkartmakta, tahliye sonrası topluma uyum sağlama, yaşamını idame ettirebilmeye dair umut vererek, özgüven kazandırmaktadır”.

Mesleki ve teknik eğitim, hükümlü ve tutuklulara ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, çağın şartlarına uygun bilgi, beceri ve yetkinlikler kazandırmalı, onların girişimcilik, ekip çalışması, karar verebilme, sorun çözebilme özelliklerini desteklemeli, değişen sosyal ve ekonomik koşullara uyum sağlayabilen dinamik bir yapıda yetiştirmeli ve geliştirmelidir. Eğitim ve iyileştirme çalışmaları hükümlü/tutukluların salıverilmelerinden sonraki hayata hazırlanmaları için uygulanmaktadır (2021, CTE Eğitim Servisi).

“Hükümlü ve Tutukluların Meslek Edindirme Faaliyetlerinin İş Yaşamlarına Etkisi” üzerine yapılan bir araştırmada, “meslek eğitimi alarak meslek ve sanat öğrenmelerinin hükümlülük sonrasında da bireylerin hayata tutunma beklentilerinin arttığını gösterdiğini, onların dış dünyaya adaptasyonlarını kolaylaştıracağını” belirtmektedir (Sarıdiken, 2014: 45-47). Cezaevinde Yalnızlık ve Yalnızlığın Depresyonla İlişkisi” ni inceleyen diğer bir çalışmada ise; cezaevinde el işleri gibi etkinliklere katılanlarda, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş, farklılığı yaratan grubun sosyal olaylara katılan denekler olduğu açıklanmıştır (Özkürkçügil, 1998: 30). Bu araştırmanın bulguları da Sarıdiken (2014), Saldırım (2011) ve Özkürkçügil (1998) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarını desteklemektedir.

Cezaevleri iş yurtlarında verilen mesleki kurslar ve üretim üzerine başka araştırmalar da yapılmıştır. Kurt (2011), yılında yaptığı “Türkiye’deki Cezaevi Boncuk İşlerinden Örnekler” isimli çalışmada, hapisane işi hediye ürünleri; üretim tekniği, araç-gereç ve kompozisyon yönünden incelemiştir. Yanar, Erdoğan, Kayabaşı ve Söylemezoğlu, “Tutuklu ve Hükümlülere El Sanatları Eğitimi Verilmesi ve Sonuçlarının İncelenmesi” üzerine yaptığı çalışmada; el sanatlarında ürün çeşitleri ile boncuk işlerinde, renk ve motifler üzerinde incelemelerde bulunmuş, geleneksel motifler ile yeni ürünlerin tasarımı üzerine seminer düzenlemiştir.

Sözü edilen çalışmalar el sanatları üzerine olup, cezaevlerinde ayakkabı üretimi üzerine bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma, cezaevleri iş yurtlarında ayakkabı üretimi üzerine Türkiye’de ilk araştırma olma özelliğini taşımaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada, T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evlerine bağlı ayakkabı iş yurdu bulunan cezaevlerinde uygulanan mesleki eğitimin niteliği, yararları, atölyelerin makine donanımı ve uygulanan ayakkabı üretim yöntemleri, ayakkabı yapımında kullanılan malzemelerin niteliği, özellikleri ve üretilen ayakkabılarda model çeşitleri üzerine inceleme hedeflenmiştir. Ayrıca iş yurtlarında çalışma şekli ve koşulları, üretime katılmanın tutuklu ve hükümlülerin üzerinde bıraktığı etkileri incelemek bu araştırmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma yöntemi gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel veriler, nicel araştırmalarda olduğu gibi çoğu defa sayılara indirgenemez. Her ne kadar nitel yöntemlerle toplanan veriler üzerinde bazı sayısal analizler yapmak olanaklı ise de, nitel araştırmalarda temel amaç sayılar yoluyla sonuçlara ulaşmak değil, okuyucuya araştırılan konuyla ilgili betimsel ve gerçekçi bir resim sunmaktır (Şimşek, 2009: 41). Araştırmada veri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan gözlem ve görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda; ayakkabı üretimi eğitiminin kimlerden alındığı, öğrenme süreci ve uzmanlaşma, atölyede çalışan sayıları, kullanılan malzemelerin özellik ve niteliği, makine ve donanımının düzeyi, makine kullanım becerisi, makinelerde kullanım yönergeleri ve güvenli çalışma, üretilen ayakkabı model çeşitleri, üretim kapasitesi, yıllık üretim, satış alanı ve yöntemleri ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Ayrıca ayakkabı iş yurtlarında çalışmanın, tutuklu ve hükümlülere sağladığı yararlar, ruhsal ve davranışsal etkileri gibi daha birçok soruya cevap aranmıştır. Gözlem formunda ise; saya, saya astarı, taban, mostra ve aksesuarlar malzemeleri, kalıp, model ve malzemenin uyumu, model çeşitleri, renk, numara ve işçilik kalitesi yönünden incelenmiştir.

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Kurumu, iş yurtlarında üretilen ürünler satış ofisleri ve fuar stantlarında sergilenmektedir. Kurum birçok ilde olduğu gibi Ankara’da her yıl açtığı, “Ürün ve El Sanatları Fuarı” açık alan stantlarında çalışmalarını perakende satışa sunmaktadır. İlgili stantlarda sergilenen ayakkabılar; hazırlanan gözlem formu üzerinden incelenmiş, stant görevlileri ile ürün, donanım ve iş yurdunda yapılan üretim çalışmaları üzerine karşılıklı konuşulmuştur. Görüşme ve gözlem yolu ile elde edilen veriler betimsel yöntemle analiz edilerek literatür bilgileri ile derinlemesine yorumlanmıştır.

4. VERİ TOPLAMA

Veriler literatür tarama, görüşme ve gözlem yolu ile toplanmıştır. Konu ile ilgili literatür 2015 yılında taranmış, 2021 yılında güncellenmiştir. Adalet Bakanlığından alınan izin ile Ankara Sincan L-2 Cezaevi ayakkabı iş yurdu ile Ankara Ayaş Açık Cezaevi ayakkabı iş yurdu; tutuklu-hükümlü, usta öğretici, üretime katkı veren infaz koruma memurları, deri mühendisi ve üretici firma sahibi ile karşılıklı görüşülmüştür. İş yurtlarında görüşmeler kurumun izin verdiği ölçü ve sürede (iki gün) gerçekleştirilmiş, hükümlü ve infaz koruma memurlarının isim ve fotoğrafları çalışmaya yansıtılmamıştır. İş yurdunun fiziksel koşulları, iş güvenliğine uygunluğu, makine donanımı, kullanılan malzemeler ile ayakkabı modelleri incelenmiş ve üretim süreci gözlenmiştir. Yılda bir kez Ankara’da açılan ürün ve el sanatları fuarı süresince ayakkabı üretimi yapan, diğer cezaevi iş yurtlarına ait stantlarda görevli infaz koruma memurları ile 2015-2019 yılları arasında her yıl görüşülerek bilgi toplanmış ve ürünler incelenmiştir. Ayrıca Sincan Cezaevi vitrinleri, Ayaş Cezaevi satış mağazası, Sıhhiye ve Şaşmaz satış mağazalarında sunulan ayakkabılar da incelenerek veriler oluşturulmuş ve sonuç bölümünde değerlendirilmiştir.

T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünden alınan 14.06.2021 tarihli, E-57292265-204.06.03.386/55918 sayılı karar ile araştırmanın yayınlanmasında sakınca görülmemiştir. Belge son sayfada ek olarak sunulmaktadır.

5. CEZA VE TEVKİF EVLERİ İŞ YURTLARINDA AYAKKABI ÜRETİMİ

Tutuklu ve hükümlüler, öncelikle doktor kontrolünden geçerek olumlu sağlık raporu, sonrasında iş güvenliği eğitimi almakta ve iş yurdunda çalışmaya başlamaktadır. İş kazası, hastalık ve meslek hastalıkları için sigortaları yapılmaktadır. Çalışmanın verimini artırmak veya çalışmaya özendirme

amacıyla, elde edilen gelirden kar payı verilmekte, hükümlü ve tutukluların çalıştırılmasında ulusal ve uluslararası mevzuata uyulmaktadır (Ürün/hizmet kataloğu, tarih bilinmiyor: 5).

İş yurtlarında modern teknoloji ürünü makineler yardımıyla ayakkabı üretilmektedir. Ancak bazı iş yurtlarında daha az el aletleri ve makine bulunmaktadır. Bu durum, günlük üretim kapasitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Donanımına bağlı olarak bazı iş yurtlarında ayakkabı üretilirken, bazılarında sadece saya dikilebilmektedir. Saya dikimi yapılan iş yurtlarında; derinin dikilecek kısımlarını inceltmek için tıraş makinesi, dikim işlemi için saya dikiş makinesi, artık iplikleri temizlemek için iplik yakma makinesi kullanılmaktadır.

Kurumlara toplu yapılan siparişler dışında, satış ofislerine gönderilmek üzere sivil erkek ve kadın ayakkabıları da yapılmaktadır. Kadın (zenne) ayakkabılar genellikle 36-40, erkek (merdane) ayakkabılar 39- 45 numaralar arasında olmakla birlikte, istisnai numaralarda çalışılmaktadır. Ayakkabı üretiminde kullanılacak gereçler, ARGE çalışması sonucu belirlenerek sipariş özelliklerine uygun teknik şartnameler hazırlanır. Kamu ihale kanunu şartlarına ve hazırlanmış olan şartnameye göre belirlenen malzemeler gerekli miktarda alınmaktadır. Az miktarda ve acilen ihtiyaç olduğunda ise doğrudan temin edilebilmektedir.

İş yurtlarına sözleşme ile alınan usta öğreticiler, mesleğin inceliklerini yapılan işe göre, iki hafta ile 6 ay gibi bir zaman dilimi içinde tutuklu ve hükümlülere öğretmektedir. Usta öğreticiler alanlarına göre infaz koruma memurları ile birlikte deri kesiminde, saya hazırlık ve dikim bandında, sayanın tabana monte aşamasında çalışmakta, kalite kontrol ve paketleme bölümünde de bulunarak ürün denetimi yapmaktadırlar.

Tahliye olan veya cezaevinden başka cezaevine nakil edilen hükümlülerin yerine, ihtiyaç durumuna göre yeni hükümlüler alınmaktadır, ancak yetişmeleri için uzun bir süreç gerekebilmektedir. Hükümlülerden daha önce bir mesleği bulunmayanlar veya ayakkabı üretiminde çalışmış olanlar, ayakkabı iş yurtlarında çalışmaktadır.

Personel ve hükümlülerin birbirinden ayıt edilebilmesi için tutuklu-hükümlülerin turuncu, personelin ise mavi renkte önlük giydikleri görülmektedir. Sabah 8: 30 da başlayan çalışma 17.00'de sonlanmakta, öğle tatili dışında biri sabah diğeri öğleden sonra iki ihtiyaç molası verilmektedir.

Ayakkabı üretimi; Bafra, Amasya, Kütahya, Konya, İskilip, Hatay, Ankara'da Sincan, Ayaş ve diğer bazı cezaevlerinde bulunan iş yurtlarında yapılmaktadır. Ancak Türkiye'de makineleşmiş, donanımı günün teknolojisine uygun, üretim kapasitesi ve yıllık üretimi en yüksek cezaevi, Ayaş Açık Cezaevi İş Yurdu'dur. Bu cezaevi Ankara ili Ayaş ilçesinde bulunmaktadır. İncelemeler Ayaş Açık Cezaevi ve Sincan L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları iş yurtlarında yapılmış, ağırlıklı olarak da bu iş yurtları ele alınmıştır.

5.1. Ayaş Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu

“Açık ceza infaz kurumları, hükümlülerin iyileştirilmelerinde, çalıştırılmaları ve meslek edindirilmelerine öncelik verilen, firara karşı engelleri ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan, güvenlik bakımından kurum görevlilerinin gözetim ve denetimi ile yetinilen kurumlardır” (5275 sayılı kanun, md.14/1, mevzuat.gov.tr).

Açık ceza infaz kurumları iş esası üzerine kurulmuş, üretim amacı taşıyan kurumlardır. Bu nedenle cezaevlerinde iş yurtları kurulmakta, hükümlü ve tutuklular bu atölyelerde çalıştırılmaktadır. Atıl durumdaki hükümlü ve tutuklulardan oluşan iş gücünden yararlanılarak, üretim yapılmaktadır. Kurumun en önemli amacı tutuklu ve hükümlülerin bir meslek ve sanat öğrenmeleridir. Açık ceza infaz kurumlarındaki üretim çalışmaları, kurumda kadrolu olan mühendis, tekniker, teknisyen gibi meslek elemanları tarafından yönlendirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan protokol kapsamında gerekli görüldüğünde usta öğretici istihdam edilmektedir.

Ayakkabı iş yurdu, cezaevi ile aynı yıl 1997 yılında açılmış, malzeme depoları ile birlikte 1200 metre kare alana sahip bir mekândır. Atölye personeli, Keçiören İslahevi ile Ulucanlar Cezaevinden getirilerek, iş yurdunda üretimin başlaması sağlanmıştır. O dönemde gelen eski personele, yeni

çalışanlar da eklenerek, üretim devam ettirilmektedir. Atölyede 110 hükümlü ve 15 personel ile 1 sözleşmeli serbest işçi, bir deri mühendisi, dört deri teknisyeni ve beş infaz koruma memuru çalışmaktadır. İş yurdunda, saya kesimi, saya dikimi ile monte (montaj) ve paketleme olarak üç temel birim bulunmaktadır. Ayaş Halk Eğitim Merkezinden görevlendirilen usta öğreticiler de üretim birimlerinin başında, tutuklu ve hükümlülerle birlikte çalışmaktadır. Ancak iş durumuna göre personel ve hükümlü sayısında değişikliğe gidilebilmektedir.

Usta öğreticilerin ifadelerine göre; “tutuklu ve hükümlüler, saya tıraşını (deriyi dikilecek kısımlarından inceltme) 8-10 günde, regola (saya parçalarını yapıştırarak bir araya getirme) ve saya dikimini 4-5 ayda, monte (saya ile tabanın birbirine tutturulması) işlemini ise 6-7 ay içerisinde öğrenerek üretimi yürütebilmektedirler”. Ayaş Halk Eğitim Merkezi Kurumu tarafından, ayakkabı üretimi kursu sonucunda tutuklu- hükümlülere ve infaz koruma memurlarına MEB onaylı kurs bitirme belgesi verilmektedir. Atölyede çalışan personelde üretim becerisini kazanarak, kalfalık ve ustalık belgelerini almakta ve üretimin kalitesini artırmaktadırlar. Tahliye olan mahkûmlar, aldıkları belge ile sağlanan desteklerden yararlanarak kesim atölyesi, dikim atölyesi gibi işyeri açabilme olanağına sahip olmaktadır.

İş yurdunda ağırlık el üretiminde iken 2002 yılında makine sayı ve çeşidinin artırılması ile üretimin kapasite ve kalitesi yükselmiş, 2014 yılında saya dikim makinelerinin donanıma katılması sonucunda, bant sistemi ile üretime başlanmıştır. Makineleşme öncesi saya dikimi, dışarıda başka cezaevlerinde yaptırılmakta, taban montesi ise Ayaş'ta yapılmakta idi. Atölyede kurulan üretim bandı ile ayakkabı üretimi; model çıkartma ve saya kesiminden, son aşama olan finisaja kadar tamamıyla yapılabilmektedir. Ancak gerektiğinde siparişleri yetiştirebilmek için diğer cezaevi iş yurtlarında da saya diktirilmektedir. Dikilen sayalar, Ayaş Cezaevi İş Yurdunda yapıştırma tekniği ile tabana monte edilerek bir dizi işlem sonrasında ayakkabıya dönüştürülmektedir.

İş güvenliği yasasına uygun olarak atölyede yangın detektörleri, yürüyüş yolları, kişisel koruyucu donanım (KKD = giysi, maske, gözlük, kulak tıkacı) kullanılmaktadır. Havalandırma 3 adet hat üzerinden yapılmakta olup, biri tezgâh üzerinden, diğer 2 hat ise havadan geçirilmiştir. Isıtma, merkezi sistem radyatörler ile yapılmaktadır. Makineler ile ilgili kullanım talimatnameleri ve olabilecek tehlike ve kazalara karşı, duvar ve ilgili makinaların üzerinde uyarıcı levhalar görülmektedir. İş kazasına karşı, kamera sistemi mevcut olup çalışan ekip izlenmektedir. Eğriklilç, (2015) 'a göre, “Makinelerin günlük, aylık ve yıllık periyodik bakımları yapılmaktadır. Ancak makinelerin aparatlarını takma, değiştirme ve ayarlarını yapmada, teknik personel desteğine ihtiyaç görülmektedir. İlgili mevzuata göre toz ve gürültü, titreşim, aydınlatma ve uçucu maddeler için ortam ölçümleri, periyodik olarak yapılmaktadır”.

Saya üretiminde 11 adet kesim presi, 23 dikim makinesi ile 2 tıraş makinesi, montaj bandında ise; ön monte, arka monte, bombe ve fort şekillendirme, üste atma presi, şoklama gibi 25 adet makine ile çok çeşitli el aleti bulunmaktadır. Üretimin başlangıcından son aşamasına kadar işin niteliğine bağlı olarak el aletleri kullanılmaktadır. Kesim bıçağı, model hazırlamada karton/mukavva ıstampaları, sonrasında ıstampalara göre deriyi kesmekte kullanılmaktadır. Tıraş bıçağı ise, saya ve astar parçalarını dikilecek kenarlarından inceltme işlemini yapmaktadır. Ege ile bıçak uçları açılmakta, masat ile bıçaklar bileyenerek keskinleştirilmektedir. Sayanın kalıba montelenmesi sırasında kerpetene benzer bir alet olan danalya ile deri monte paylarından çekilerek kalıba yerleştirilmekte, kerpeten ile çiviler kalıp üzerinden sökülmemektedir. Bu aletler sıklıkla kullanıldığından çok sayıda bulundurulduğu görülmektedir. Ayaş iş yurdunda alanın büyüklüğü, makine sayısı ve kapasitesi iyi olmakla birlikte, teknik eleman sayısının artırılması ile üretim kapasitesi daha da yükselecektir.

Atölye özel sektörde hizmet veren birçok işletmeye göre daha temiz ve düzenli çalışmakta, yerlerde deri ve diğer malzemelerden kaynaklı döküntü görülmemektedir. Deri mühendisi ve üretim sorumlusu olan Eğriklilç, (2015)'da bu gözlemi onaylamakta ve “Mesai saati bitmeden önce atölyenin temizlenerek ertesi güne temiz bırakıldığını, malzeme atıklarının belirli zamanlarda poşetlere doldurularak çöplüğe, deri atıklarının ayrılarak geri dönüşüme gönderildiğini ” açıklamıştır.

Resim 1’de Ayaş Açık Cezaevi Ayakkabı İş Yurdundan; a) Monte makinası ile ayakkabı kalıpları, b) Monte işlemine girmiş sayalar, c) Dikim makinesi, d) Kesim ve tasnif, e) Personele üretilen bot sayaları ve f) Bot örnekleri görülmektedir.

Resim 1. Ayaş Cezaevi İş Yurdu Ayakkabı Atölyesi

Ayakkabı üretiminde saya ve astarta, kaliteli deri/tekstil malzemeler kullanılmaktadır. Mostra ve tabanlar; hava geçirgenliği, dayanım, esneme yeteneği, anti bakteriyel ve anatomik özelliklere sahiptir. Kamu için üretilen ayakkabılarda, taban malzemesi olarak kösele, neolit (yapay kösele) ve kauçuk kullanılmaktadır. Personele yapılan kışlık botlarda sıcak astar, yazlık botlarda keten astar, termoplastik fort ve bombe, tabanlarda termo plastik kauçuk (TPR) malzeme kullanılmaktadır. Sayalarda çoğunlukla vidala, analin dana derisi gibi kaliteli deriler kullanılmaktadır. Ayakkabılarda 29337 Sayılı yönetmeliğe uygun olarak tanıtıcı işaretli tanıtım kılavuzu bulunmakta, malzemeler ve üretim sonrası ayakkabının sipariş şartnamelerine uygunluğu, Ortadoğu Teknik Üniversitesi laboratuvarlarında test edilmektedir.

Adalet Bakanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara Su ve Kanalizasyon İşletmeleri (ASKİ), Adaleti Güçlendirme Vakfı (ATGV) vb.

kurum personelleri için, Molyer ve Oxford gibi klasik modellerde, ayakkabı ve botlar üretilmektedir. Vergilendirme, sisteme ve diğer kamu kurumları ile aynı yönetmeliklere göre yapılmaktadır.

Eğrikılıç, (2021)'a göre, "Adalet Bakanlığında çalışan personele 2015 yılında 40 bin yazlık, 40 bin kışlık olmak üzere 80 bin çift ayakkabı üretilmiştir. 2020 yılında ise 55 bin yazlık, 55 bin kışlık olmak üzere yıllık üretim 110 bin çifte çıkarılmıştır. 2015 yılında günlük 500 çift, yıllık ortalama 130 bin çift civarında ayakkabı üretilmekte iken, bugün günlük 500-800 çift, yıllık 150-200 bin çift civarında ayakkabı, iş yurdunda yapılabilmektedir".

2015 yılında sivil giyim için kadın ayakkabı yapımı planlanmakta iken, bugün ağırlıklı olarak Gova Modeli ile klasik tarzda, kadın ayakkabıları üretilmektedir. Erkek ayakkabılarında; maskaretili veya aynalı Molyer, Oxford ve Makosen çeşitlerinden; Timberland, Pantuf ve Loafer modelleri sayıca fazladır.

Resim 2'de Ayaş, Bafra, Amasya ve Kütahya Cezaevleri İş Yurtlarında üretilmiş sözü edilen modellerden örnekler görülmektedir.

Resim 2. Gova, b) Aynalı Molyer, c) M Maskaretili Oxford, d) Casual, e) Düz Maskaretili Makosen, f) Aynalı ve Yanları Lastikli Makosen ve Makosen çeşitlerinden; g) Loafer, h) Timberland, i) Pantuf

Üretilen ayakkabılar, Ankara’da; Ayaş, Sıhhiye, Kızılay, Şaşmaz, Batı Adliyesi, Danıştay Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi mağazalarında satışa sunulmaktadır.

Ayaş Açık Ceza İnfaz Kurumu Ayakkabı Üretimi İş Yurdunda çalışan tutuklu ve hükümlülerin ifadelerine göre; “Ayakkabı üretimi zevkli ama yoğun emek isteyen, zor bir süreçtir. Kesim, dikim, monte, finisaj gibi işlemlerde bilgi ve beceri kazanmanın zaman gerektirdiğini, el becerilerinin zamanla geliştiğini ” ifade etmişlerdir. Ayrıca “ İş yurdunda çalışmanın kendilerine huzur verdiğini, bedenlen yorulduklarını, bu nedenle uykularının düzenli olduğunu ve uyumakta sorun yaşamadıklarını, elde ettikleri kazanç ile bazı ihtiyaçlarını kantinden karşılayabildiklerini ve ailelerinden maddi destek almadıklarını, iş yurdunda çalışmanın ailelerine karşı kendilerini daha iyi hissettirdiğini” açıklamışlardır. Tutuklu ve hükümlüler; “Kendilerini dışarda bir işte çalışıyor gibi hissettiklerini, ancak akşamüzeri mesai bitiminde ev yerine koğuşa döndüklerini, tahliye sonrasında bir atölyede çalışmaya devam etmek istediklerini ” de belirtmişlerdir. Ancak bazı tutuklu ve hükümlüler “ayakkabı üretiminde çalışmak istemediklerini, kendi mesleklerini yapmaya devam etmeyi düşündüklerini”, bazıları ise “Başka mesleklerinin olmadığını şimdilik tahliye sonrasında ve iş konusunu düşünmek istemediklerini” ifade etmişlerdir.

5.2. Sincan Ceza İnfaz Kurumu L - 2 Saya İş Yurdu

L Tipi Kapalı Cezaevleri; Büyük kentlerdeki eski ceza infaz kurumlarının yerlerine ya da kapasite yetersizliğine çözüm amacıyla inşa edilen uluslararası standartlara uygun, kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Bu kurumlarda, tutuklu ve hükümlülerin; barınma, sağlık, eğitim ve her türlü iyileştirme taleplerine cevap verecek yeterli fizikî alanlar bulunmaktadır (Sarıdiken, 2014: 27).

Cezaevi yönetimleri özel işletmelerle yaptığı protokol ile resmi yollarla siparişler alabilmektedir. 2013 yılında açılan iş yurdu, o tarihte 10 hükümlü ile çalışmaya başlamıştır. Atölye bir üretim işletmesinin, hükümlülerin iş gücünden yararlanarak üretim yapma talebi ile kurulmuştur. İşletmenin, atölyesinden getirdiği 3 adet saya makinesi, 1 adet şoklama makinesi, 1 adet aktivasyon fırını, iplik yakma makinesi, biye makinesi, zımpara makinesi, kompresör, şoklama makinesi ve üste atma presi ile ayakkabı üretimi yapılmıştır.

Siparişi veren ayakkabı üretim firması, makinaların çalışma ayarlarını yaptıktan sonra atölyesinde kesilmiş saya ve astar parçalarını ve gerekli olan sarf (yapıştırıcı, solüsyon, iplik, taban, iç taban vb.) malzemelerini de cezaevine getirmiştir. İstenilen sayı, renk ve numarada terlik, sandalet, babet, bot, pantuf gibi farklı modellerde zenne ve merdane ayakkabılar, cezaevi ile firma sahibinin yaptığı anlaşma süresi içinde üretilmiştir. Tek veya az parçalı sayalar günde en fazla 400 çift civarında dikilebilmekte, taban ile birleştirilerek üretim tamamlanmaktadır.

Üretim firmasından gelen usta, hükümlülere nezaret ederek üretimi başlatıp devam ettirmektedir. Usta, üretimin akışı ve kalitesi konusunda hükümlülerin eğitim ve öğretimlerine katkıda bulunmakta, verimli çalışmalarını sağlamakta, üretimin her aşamasında kalite kontrol ve denetlemeyi yapmaktadır. İş yurdunda haftanın beş günü sabah 8: 30’ da başlayan çalışma, akşamüzeri saat 17: 00’ de sonlanmakta ve tutuklu - hükümlüler koğuşlarına dönmektedir.

İş yurdunda çalışan hükümlülerin bazıları meslek sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Bunlardan birisi saya ustasıdır. Daha önce hazır giyim üzerine dikiş makinelerinde çalışan iki hükümlü de, “Ayakkabı iş yurdunda saya dikiminde fazla zorluk çekmediklerini, astar ve saya dikmeyi kısa zamanda öğrendiklerini” ifade etmişlerdir. Diğer hükümlüler ise daha önce ayakkabı üretiminde çalışmamış, Sincan L tipi-2 iş yurdunda ayakkabı zanaatını olabildiğince öğrenerek belirli bir beceri düzeyine erişmişlerdir.

Tutuklu ve hükümlüler, “ Makineleri ve üretimde kullanılan malzemeleri daha iyi tanımak, makinelerin basit ayar ve onarımlarını yapabilmek ve ayakkabı üretiminin tüm aşamalarını öğrenmek istediklerini, diğer tutuklu ve hükümlülerin kendilerine imrendiklerini ve iş yurdunda çalışmak istediklerini” ifade etmişlerdir. Ayrıca “Ayakkabı üretiminde kullanılan kimyasalların ve iç tabanın altındaki monte payını zımparalama sırasında oluşan deri tozlarının, sağlıklarına olumsuz etkileri olabileceğini düşündüklerini” söylemişlerdir. Atölyede, tutuklu ve hükümlülerden, 3 kişi dikim, 4 kişi regola, 2 kişi üste atma, 1 kişi

ise temizlik, kontrol ve paketlemede görevlidir. Tutuklu ve hükümlüler, “Çanta, cüzdan ve kemer gibi saraciye ürünlerinin yapımını da öğrenmek istediklerini, bu alanda kurs açılırsa eğitim almak istediklerini ve çanta yapımı ile ilgili iş yurdu açılırsa çalışabilecekleri” dileğinde bulunmuşlardır.

Resim 3’te cezaevi iş yurdunda Türk vatandaşlarının yurt dışındaki ibadetleri süresince giymeleri için yapılan Terlik çalışmasının temel üretim aşamalarından bazı kareler; a) Kesilmiş saya parçaları, b) Makinede dikim, c) Fazla ipliklerin yakılarak temizlenmesi, d-e) Sayanın iç tabana yerleştirilmesi, f) Kalıplanmış saya ve g) Makosen Loafer ayakkabı ile Terlik modelleri görülmektedir.

Resim 3. Sincan Cezaevi İş Yurdunda Üretim Çalışması ve Model Çeşitleri

5.3. Diğer Cezaevi İş Yurtlarında Ayakkabı Üretimi

Türkiye’de ayakkabı üretimi yapan diğer cezaevi iş yurtlarında, Ayaş Açık Cezaevi İş Yurdu olduğu gibi, yeterli sayı ve özellikle makine bulunmamaktadır. İş yurdunda çalışan tutuklu ve hükümlü sayısı da azdır. Bu yüzden üretim daha çok el emeğine bağlıdır ve yıllık üretim kapasitesi istenilen düzeyde olamamaktadır. Bazı cezaevleri ayakkabı iş yurtları da faaliyetlerini durdurmuştur. Kahramanmaraş, Hatay, Kütahya, Çorum, Samsun ve Amasya ve Bolu illerimizde bulunan iş yurtlarında saya dikimi veya ayakkabının bir bölümü yapılmaktadır.

Bafra Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 80 tutuklu ve hükümlü çalışmakta, bazı özel firmalara saya dikimi yapılmaktadır. İş yurdunda saya dikiş makineleri ile deriyi incelten tıraş makineleri

bulunmakta, monte ve finisaj aşamalarını gerçekleştirecek makineler bulunmamaktadır. İş yurdu pandeminin de etkisiyle son bir yıldır etkinlik göstermemektedir.

Bafra Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 20-22 civarında hükümlü çalışmaktadır. Halk eğitim merkezinden gelen iki usta öğreticiden biri saya ustası, diğeri monte ustası olarak çalışmaktadır. İş yurdunda daha çok Bot, Yanları Lastikli Makosen ve Timberland Makosen modelleri üretmektedir. Bir ayda ortalama 300 çift kadın ve erkek ayakkabısı üretilmektedir. Saya ve tabanın birleştirilmesi, monte makinelerinin olmaması nedeniyle el emeğine dayanmakta ve yapıştırma yöntemi ile yapılmaktadır. Bir süre geleneksel ayakkabılarımızdan “Basuk Yemeni” olarak da bilinen Çarşamba ayakkabısı ile sayası ve tabanı yumuşak deriden yapılan, Çorap Mest üretimini de yapan iş yurdu, son yıllarda bu ayakkabıları fuarlarda sergilenmek üzere nadiren yapmaktadır. Resim 4’te sivri burnu ve yumurta topuğu ile Çarşamba Ayakkabısı ve Mest görülmektedir.

Resim 4. Çarşamba Ayakkabısı ve Çorap Mest

Amasya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda; erkek ayakkabıları üretilmekte, bayan ayakkabı yapımı da planlanmaktadır. Sözü edilen iş yurdunda 12-15 arasında tutuklu ve hükümlü çalışmakta, sayalar makinede dikildikten sonra, taban ile birleştirilmesi monte makinesi ve üste atma presi olmadığından el emeğine dayalı olarak yapıştırma yöntemi ile yapılmaktadır. İş yurdunda tüm klasik modellerde erkek ayakkabı ve botları üretilmektedir.

Konya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 15-30 civarında hükümlü ve tutuklu çalışmakta iş yurdunda; 2 düz tablalı, 2 sütunlu olmak üzere 4 adet saya makinesi bulunmaktadır. 2 adet tıraş makinesi, 1 adet üste atma presi, 1 adet şoklama makinesi ve aktivasyon firmı bulunmaktadır. Özel sektöre saya dikilmekte, erkek/kadın terlik ve klasik modellerde erkek ayakkabıları üretilmektedir. Haftanın beş günü mesai saatleri içinde halk eğitim merkezinden gelen usta öğretici; yapılacak ayakkabıların modelini çıkartmakta, üretimi yönlendirmekte, çalışma sürecini denetlemekte ve ürünlerin kalite kontrolünü yapmaktadır.

İskilip Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü bünyesinde kurulan saya atölyesi 2007 yılında üretime başlamış ve halen gerek kamu ve gerekse özel sektör işbirliği kapsamında faaliyetlerini sürdürmektedir (www.iskilipacik.adalet.gov.tr). İskilip Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 15 adet saya makinesi bulunmakta, saya ve tabanı birleştiren makineler bulunmamaktadır. Dikilen sayalar, Ayaş Açık Cezaevine gönderilerek ayakkabıya dönüştürülmektedir. İskilip Halk Eğitim Merkezinden ihtiyaca göre gelen 2 ile 7 arasında değişen usta öğretici bulunmaktadır. Model çıkartma işlemlerini halk eğitimden gelen usta öğreticiler yapmaktadır. 2 usta öğretici saya kısmında, yetmişmiş şef olarak görev yapan bir infaz koruma memuru olmak üzere toplam 3 kişi üretim çalışmalarına yön vermekte ve denetimine katkı sağlamaktadır. İş yurdunda toplam 90-100 civarında tutuklu ve hükümlü çalışmaktadır. İskilip Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda iki ayrı atölye olup birinde sivil giyim ayakkabıları dikilmektedir. 15 civarında tutuklu ve hükümlü, sipariş üzerine bazı ayakkabı firmalarına saya dikimi yapmaktadır. Yedi farklı yazlık ve kışlık ayakkabı modeli dikilen iş yurdunda, ağırlıklı olarak erkek Molyer, Oxford ve Makosen modelleri çalışılmaktadır. Diğer atölyede ise, kurum içi infaz koruma

memurları için bot sayısı dikilmektedir. Bu atölyede de 60 tutuklu ve hükümlü çalışmaktadır. 15 civarında tutuklu ve hükümlü de usta öğreticilerin gözetiminde saya ve tabanı elde birleştirerek monte işlemini gerçekleştirme çalışmalarına başlamıştır. Ayakkabı üretimini yapabilen hükümlülerin tahliye olmaları ile usta öğreticiler tarafından yeni hükümlülere eğitim verilmektedir.

Kütahya E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 1983 yılında kundura tamiratı yapımı amacıyla açılan atölyede daha sonra ayakkabı yapımına geçilmiştir. 1987 yılından beri erkek ayakkabısı üretilmektedir. Üretilen ayakkabıların derileri İstanbul'dan getirilmektedir. Atölyede zaman zaman sayı değişmekte olup genellikle 15-25 arasında değişen sayıda tutuklu ve hükümlü çalışmaktadır.

Kütahya Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, kışlık ve yazlık olarak ayda ortalama 250-300 çift ayakkabı yapılmaktadır (www.kutahyaecik.adalet.gov.tr). Ayakkabı modelleri çok sayıda, kullanılan deriler kaliteli, kalıplar klasik modeller için oldukça uygun sayılabilir. Ayakkabının modeli ve derisine göre hazır taban veya kösele taban kullanılmaktadır. Saya derisi kaliteli ise tabanda kösele kullanıldığı görülmektedir. Her iki iş yurdunda da yapıştırma yöntemi ile saya ve taban birbirine tutturularak monte yapılmaktadır.

Hatay Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, 2017 yılından beri deri ve tekstil sayılı kadın ve erkek terlikleri üretilmektedir. Kadın terlikleri 36-40, erkek terlikleri ise 40-44 numaralarda çalışılmaktadır (www.hatayacik.adalet.gov.tr). Enjeksiyon sistemi ile yapılmış tabanların üzerine tekstil ve suni deriden sayalar yapıştırılarak monte edilmektedir. 10 civarında tutuklu ve hükümlünün yanında 2 infaz koruma memuru da üretime katkı vermektedir.

Kahramanmaraş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdunda, Terlik ve Yemeni yapılmaya başlanmıştır. Diğer iş yurtlarında olduğu gibi Halk Eğitim Merkezinden gelen usta öğreticiler tutuklu ve hükümlülere eğitim vermekte ve üretime destek olmaktadır. İş yurdunda 10 civarında tutuklu ve hükümlü çalışmaktadır. Terlik ve Yemeni derileri kadın ayakkabılarında, canlı renklerde seçilmiş ve dikkat çekici görünmekte, erkek ayakkabılarında ise daha çok koyu yeşil, lacivert, siyah, taba ve kahve renkleri tercih edilmiştir.

Bolu Açık Cezaevi İş Yurdunda ayakkabı atölyesi bulunmamakla birlikte sedef kakma atölyesinde geleneksel ayakkabılarımızdan takunya yapılmaktadır. Gaziantep ilinden alınan ahşap tabanların üzeri, sedef atölyesinde kakma tekniği ile süslenmektedir. Ayrıca yakma tekniği de tabanın süslenmesinde kullanılmaktadır. Takunyaların kayış veya atkı olarak adlandırılan tek parça sayalarında yapay deri kullanılmakta ve saya kabara adı verilen metal çiviler ile tabana dıştan montelenmektedir. (Resim 5).

Resim 5. Takunya Örnekleri

Trabzon E Tipi Kapalı Cezaevi İş Yurdunda 2000 yılı başlarında Halk Eğitim Merkezinden getirilen usta öğreticiler, tutuklu ve hükümlülere saya eğitimi vermişlerdir. Lostra çalışmaları da yapan iş yurdu 2018 yılından beri faaliyet göstermemektedir.

Ceza ve İnfaz Kurumları iş yurtlarında üretilen ayakkabılar, kurum internet sayfalarında fotoğraflar ile sunulmakta, kantin, cezaevi vitrinleri ve satış mağazalarında perakende olarak satılmaktadır. Ayrıca her yıl; Ankara, Antalya, İzmir, İstanbul, Denizli, Yozgat, Elazığ, Manisa, Malatya, Samsun, Konya, Adana, Rize ve Gaziantep illerinde düzenlenen fuarlarda da tanıtılarak perakende satışları yapılmaktadır (Resim 6).

Resim 6. Ankara Ürün ve El Sanatları Fuar Girişi

Resim 7’de ise cezaevleri iş yurtlarında üretilmiş ve fuarlarda satışa sunulan ayakkabı örnekleri verilmektedir.

Resim 7. a) Kahramanmaraş, b-c) Bafra, d) Konya, e) Ayaş, f)Hatay, g) Kütahya, h) Amasya cezaevi iş yurtlarında yapılan ayakkabılar.

İş yurdu kantinlerinde, satış mağazaları ve fuarlarda halkın beğenisine sunulmak üzere 66.044 adet fantezi ayakkabı, bot, kösele taban ayakkabı ve yemeni ile 115.996 çift terlik imalatı bu alanda faaliyet gösteren 8 farklı iş yurdu müdürlüğü tarafından üretilmiştir (CTE İş yurdu 2020 faaliyet raporu).

6. EĞİTİM VE ÜRETİM ETKİNLİKLERİNİN TUTUKLU VE HÜKÜMLÜLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Günümüzde cezalandırma; ıslah etme, ceza çekenlerin iyileştirilerek topluma kazandırılması amacını taşımaktadır. Hükümlü ve tutukluların dış dünyaya çıktıktan sonra suç işleme oranları yüksektir. Beslenme, barınma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara ek olarak, tahliye sonrası yaşamlarını düzene sokabilmeleri için, temel eğitim ve mesleki becerilerinin geliştirilmesi, hükümlü veya tutuklunun ceza

infaz kurumlarında iken, mesleki eğitimlerin verilmesi göz ardı edilemeyecek zorunlu bir ihtiyaçtır (Sarıdiken, 2014: 35).

Birçok yoksunlukla yaşamak zorunda kalan tutuklu ve hükümlüler cezaevinde kaldıkları süreçte topluma, dışarıdaki yaşama, hatta ailesine karşı yabancılaşma hissedebilmektedir. Cezaevlerindeki mesleki eğitim ve üretim etkinlikleri, hükümlülerin rahatlamalarına, kendilerini ifade etmelerine, üzerlerinde taşıdıkları gerilimin azalmasına katkıda bulunmaktadır. Zihinsel ve bedensel yeteneklerini geliştirmesi yönünde de yararlı görülmektedir. Tutuklu ve hükümlüler iş yurdunda verilen meslek eğitimi ile iyi bir meslek elemanı olmanın yanında, ekonomik olarak bazı gereksinimlerini karşılayabilmektedirler. Tutuklu ve hükümlüler, “İş yurdunda çalışarak, kendilerini üretken olarak gördüklerini, sıkıntı veren düşüncelerden uzaklaştıklarını, ruhsal durumlarının daha iyi olduğunu, bedenen yorulmaktan dolayı uykularının düzene girdiğini” ifade etmişlerdir. Ayrıca “Sorumluluk almayı öğrendiklerini, atölyede diğer çalışanlar ile iyi ilişkiler kurduklarını, dost kazandıklarını, birbirlerine saygılı davrandıklarını, kendilerine güvenlerinin arttığını ve bu nedenlerle görüşmelerde aileleri ile de diyaloglarının iyi geçtiğini” belirtmişlerdir.

İş yurtlarında çalışma, onlara ruh sağlığını koruma ve geliştirme becerileri kazandırmakta, zorluklarla mücadele edebilmeyi ve iş birliği içinde ekip çalışmasını öğretmektedir. Tutuklu ve hükümlüler, “Bilgili ve sabırlı olma gayretine girdiklerini, çalışırken fark etmeden zamanın hızla geçtiğini, kendilerini tedirgin ve rahatsız eden korku ve düşüncelerden uzaklaştıklarını” da ifade etmektedirler. Tutuklu ve hükümlülerin ifadeleri, “Cezaevlerinde Yalnızlık ve Yalnızlığın Depresyonla İlişkisi” üzerine yürüttüğü çalışmada Özkürkçügil’i desteklemektedir. Yazar, “İntihar girişimi olmayan ve uğraşı etkinliklerine katılan kişilerde yalnızlık ortalamasının düşük olduğunu” bildirmektedir. Özkürkçügil (1998: 24).

İş yurtlarında çalışan ve üreten mahkûmlar kendi aralarında bir ayrıcalığa sahip olduklarının farkındadır. Her gün sabah 8: 30’ da cezaevi koridorlarından geçerek atölyede çalışmak, mesai bitiminde aynı koridorları geçerek koğuşuna dönmek, onlara dışarıda yaşanan günlük iş temposunu yaşatmaktadır. Dışarıyla ve hayatla bağlarını sağlayan bu atölyeler onların geleceğe umutlarının da başlangıcı olmaktadır (Kurt, 2014: 59). İş yurdunda görüşülen tutuklu ve hükümlülerin ifadeleri de yazarlarımızı destekler niteliktedir. Tutuklu ve hükümlüler, “Araştırmacı tarafından, “çalışmalarının izlenmesi ve kendilerine sorular yöneltilmesinden mutluluk duyduklarını, hatırlanmayı hissettiklerini, yaptıkları işe önem verilmesi ve saygı duyulmasının kendilerini olumlu yönde etkilediğini, çalışma isteklerinin arttığını ve daha çok öğrenmeye, çalışmaya heveslendiklerini ve motive olduklarını” ifade etmişlerdir.

Cezaevleri ayakkabı iş yurtlarında üretimin ilk aşamasından son noktasına kadar erkek tutuklu ve hükümlüler çalışmaktadır. Kadın tutuklu ve hükümlülerin el sanatları, gıda yapımı, hazır giyim, triko, çini, takı tasarımı, mefruşat ve tekstil, gibi sanatsal ve endüstriyel iş yurtlarında üretime katkı sağladıkları görülmektedir. Ayakkabı üretimi de incelik ve titiz çalışma gerektiren bir süreçtir. İngiltere, İspanya ve İtalya gibi ülkeler uzun yıllardır ayakkabı üretiminde kadın işgücünden yararlanmaktadır. Bu fabrikalarda kadın çalışanlar, deride bulunan kusurları gözlemekte daha dikkatli ve deri kullanımında ekonomik davrandıkları için saya kesiminde çalıştırılmaktadır. Ayakkabı küçük boyutlarda bir üründür. Kadın ellerinin küçük olması, saya parçalarını dikim sırasında yönlendirmekte kolaylık sağlamaktadır. Makine ayarlarını ürüne göre düzenlemekteki hassaslıkları ve dikişte titiz ve düzgün çalışmaları nedeniyle özellikle dikim sürecinde erkeklere göre kadın çalışanlar tercih edilmektedir. Tokaların bantlara takılması, fiyonk yapımı gibi aksesuarların hazırlanmasında da kadın işgücünden yararlanılmakta ve hatta kas gücü gerektiren, sayanın tabana el ile monte yapılmasında da kadınlar görev almaktadır. Ayakkabıların kalitelerinin kontrol edilmesinde ise kadınlar, ayrıntıları yakalamaktaki ustalıkları ile en küçük hataları bile gözden kaçırmamaktadırlar.

Ayakkabı Tasarım ve Üretimi programlarından mezun öğrencilerin, on beş yılı aşkın zamandır ayakkabı üreten firmalarda çalışmaya başlamaları ile kadınlar özellikle İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde tasarım, model yapımı, kesim, saya dikimi ve kalite kontrol süreçlerinde çalışmaktadırlar. Kadın çalışanların bulunduğu atölyelerde erkek çalışanlar, aralarındaki diyaloglarda ölçülü ve dikkatli olmakta, nezaketli davranışlara yönlenmektedir. Firma sahiplerinin de bu olumlu etkileri nedeni ile kadın çalışanları üretim atölyelerinde çeşitli birimlerde görevlendirmeyi tercih ettikleri bilinmektedir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tutuklu ve hükümlülerin ayakkabı iş yurdunda aldıkları eğitim ve çalışmaları üzerine “ Sakinleşmeleri, kendilerini işe yarar görmeleri, ekip çalışmasının önemini kavramaları, çalışırken kendilerini rahat ve özgür hissetmeleri, dost kazanmaları, zamanın hızlı geçmesi ve tahliye sonrasında bir ayakkabı üretim atölyesinde çalışma umudunun kendilerini iyi hissettirdiği” ne dair verdikleri ifadeler daha önceki çalışmaları desteklemektedir. Özkürkçügil (1998), Sarıdiken (2014), Kurt (2014) ve Yanar ile arkadaşları (2013)’nın da aynı sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri de ayakkabı üretim atölyelerinde hükümlülerin başka cezaevlerine gitmesi ile üretim aşamasında deneyim kazanan kadronun değişmesidir. Bu nedenle, mümkün olduğunca çok sayıda hükümlünün eğitim almasının ve ayakkabı yapımında çalışmasının sağlanması, üretimde kalite ve verimliliği artıracaktır. İnfaz koruma memurlarında da yer değiştirecek veya emekli olabilecek personelin yaratacağı açığın kapatılması için önlem olarak genç personelin eğitilmesi, üretimin devamlılığını sağlayacaktır.

Malzeme olarak erkek ayakkabı sayalarında, dana derisinden vidala, rugan, nubuk, astarlarda ise, keçi ve koyun derisinin kullanıldığı, dikişte kullanılan iplik renk ve kalınlıklarının derilerle uyumlu olduğu saptanmıştır. Tabanda, köseleye nazaran neolit malzemenin tercih edildiği, aksesuar olarak toka ve fermuardan ziyade, modele bağlı olarak bağcık ve lastik kullanıldığı belirlenmiştir. Tüm iş yurtlarında kullanılan malzemelerin özellikle derilerin, laboratuvar ölçümlerinden geçmiş, standartlara uygun olması üretimde standardizasyonu sağlamakta etkili olacaktır.

Kadın ayakkabılarında çoğunlukla tek parçadan oluşan Gova modeli görülmüş, erkek ayakkabılarında; Molyer, Oxford, Casual ve yanları lastikli ve lastiksiz Makosen model ve diğer Makosen model çeşitlerinden Loafer, Pantuf ve Timberland sıklıkla tercih edilmiştir. Gova modellerinde asimetrik çalışmaların da yapılması, modeli çeşitlendirme ve beğenilerin artmasına katkı sağlayacaktır.

Ayakkabı kalıpları, klasik modellere uygundur ancak günün moda anlayışına göre yeni kalıp alımları modellerde çeşitlilik ve farklılık sağlayacaktır. Klasik modellerin yanında Kahramanmaraş Cezaevi İş Yurdunda Yemeni, Bafra Cezaevi İş Yurdunda Mest ve Çarşamba Ayakkabısı, Bolu Cezaevi İş Yurdunda Takunya gibi geleneksel ayakkabıların tanıtım veya giyim üzere üretilmesi geleneksel ayakkabı kültürümüze yapılan önemli bir hizmettir. Konya Cezaevi İş Yurdunda yapılan terliklerde soft derilerin kullanımı giyimde rahatlık için doğru bir seçimdir. Amasya Cezaevi İş Yurdunda yuvarlak burunlu kalıplara çalışılan Oxford ayakkabılarıdaki maskaret çizgilerinde beğeniye hitap edecek şekilde düzeltmeye ihtiyaç görüldüğü saptanmıştır. Tüm iş yurtlarında ayakkabı sayalarının tabana, düz/yapıştırma tekniği ile monte edildiği belirlenmiştir.

Üniversitelerin ilgili programlarından mezun bireyler kurumda görevlendirilerek, deri alımı, kalıp seçimi, model tasarım ve şablonlarının çıkartılması ve kaliteli ürün oluşturmada genel beğeniye hitap eden daha güncel ve kaliteli ürünlerin üretilmesinde etkili olacaktır. Ayakkabı modellerinin son yıllarda çeşitlendirildiği görülmüş, ancak genç beğenilere hitap eden modellerin tasarlanabilmesi ve üretilebilmesi için, uzman desteğine ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK ve İhracat Birlikleri ile yapılacak tasarımcı ve modelci destekli projelere bütçe ayrılması ve bu projelerin teşvik edilmesi, kurumda üretilen ayakkabılara değer katacaktır. Ayrıca yapılacak tasarımlar ile kurumlar markalarını oluşturmalı ve Marka Tescil Belgelerinin alınması sağlanmalıdır.

Makinelerin on yıl geçerli olan amortisman süreleri dolduğunda, yeni teknolojilere ve ihtiyaca göre makine alımları yapılması ve teknik eleman sayısının artırılması, üretim kapasitesini ve niteliğini yükseltecektir.

Cezaevleri iş yurtlarında kadın hükümlülerinde eğitilerek, üretime katılmaları, özellikle saya hazırlık ve dikim aşamalarında ve kalite kontrol bölümünde kalitenin artırılmasında etkili olacaktır. Yurt dışında özel işletmelerde, ayakkabı üretiminin her aşamasında özellikle saya dikiminde, ellerinin küçük olması ve detaylar üzerinde titiz olmaları nedeniyle kadınlar çalıştırılmaktadır. Örneğin Milano kentinde “Chanel” markasına ayakkabı yapan “Roveda” isimli fabrikaya 2007 yılında yapılan ziyarette; saya

parçalarının kesimi, dikimi, aksesuarların hazırlanması, tabanın sayaya elde montesinin yapımı, son kalite kontrol ve paketlemede ağırlıklı olarak kadın çalışanlar olduğu görülmüştür.

Kadın tutuklu ve hükümlülerin, açılacak ayakkabı iş yurtlarında eğitim alarak üretimin birçok aşamasında, özellikle saya dikimi ve kalite kontrol sürecinde çalışmalarının sağlanması, tutuklu ve hükümlü kadınları atıl durumdan kurtaracağı gibi, ayakkabı üretiminde de kalite ve verimliliği artıracaktır. Ayrıca, Ayaş Cezaevi İş Yurdunda olduğu gibi üretilen tüm ayakkabıların mostrasında ilgili cezaevinin ismi veya marka damgası ile ayakkabılarda tanıtıcı işaretli tanıtım kılavuzu bulunmalıdır.

Erkek ayakkabıları üreten Silivri Açık Cezaevi, Trabzon E Tipi Kapalı Cezaevi, Bafra Kapalı Cezaevi ve Sincan Kapalı Cezaevi İş Yurtlarında ayakkabı üretimi artık yapılmamaktadır. Gerekli teknolojik donanımının sağlanması ile yeniden aktif hale getirilmeleri veya başka cezaevlerinde ayakkabı atölyesinin açılması, tutuklu ve hükümlü çalışan sayısında artışa neden olacaktır. Özel firmalar, üretimlerini bu atölyelerde yaptırarak, kira, sigorta ödeme, vergi gibi bazı yükümlülüklerden muaf olacağından Ceza ve Tevkif Evleri Kurumu İş Yurtlarında üretim kapasitesini yükseltecektir. Dolayısıyla çalışacak tutuklu ve hükümlü sayısının artırılmasına katkı sağlamasının yanında, ülke ekonomisine de ivme kazandırabilecektir.

Kurumun her yıl belirli kentlerde birkaç gün süre ile hizmete açtığı ürün ve el sanatları fuarlarının daha çok ilde düzenlenmesi, iş yurtlarında yapılan ürün ve çalışmaların tanınırlığını ve toptan/perakende satışını artıracaktır.

Kurumların ürün kataloğu, tanıtım broşürleri ve internet ortamındaki sayfaları güncellenerek, baskı ve görsel iletişim araçları ile yapılacak reklam ve tanıtımlar da üretimi ve dolayısıyla satışı artıracaktır. İnternet üzerinden yapılacak satışlara da ivme kazandıracaktır.

Üretimde modernizasyonun devamlılığı sağlanarak, ayakkabıların kalite standartlarına uygun üretilmesi ile ulusal ve uluslararası standart belgelerinin alınması, kurumlara dış satım olanağı verecektir. Kullanılan malzeme ve üretimde standardizasyon sağlandığında, ihracata yönelim için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından destek alınmalıdır. İhracat ile kurumların itibarının yükselmesi yanında, daha çok tutuklu ve hükümlünün çalışması sağlanacaktır. İhracat gelirinden belirli oranlarda verilecek pay ise tutuklu ve hükümlülerin çalışma isteğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akçakale, N. (2017). Ayakkabı Malzeme Teknolojisi. Ankara: Gece Kitaplığı. 1. Basım. ISBN. 978-605-180-751-5
- Elibal, İ. (2009). “Hükümlülerin Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında Düzenlenen İş ve Meslek Eğitimi Etkinliklerine Yönelik Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kastan, C. (2007). Modern Yöntemle Stampa Çıkarma. Bursa: 5.Baskı. Türkiye Ayakkabı.com.
- Kurt, G. (2014). “Traditions in Turkey Beading (Based on Workshop Penal Colony)” 58-65 // Design. Art. Industry: International collection of scientific papers. Issue 2, executive editor Ph. D. N. M. Shabalina. Chelyabinsk, 2014, 124 p. ISSN 2312-6116.
- Saldırım, M. (2011). Hükümlü ve Tutuklu Eğitimin Temelleri. Ankara: Zigana Yayınları.
- Sarıdiken, M: (2014). “Hükümlü ve Tutukluların Meslek Edindirme Faaliyetlerinin İş Yaşamlarına Etkisi: Maltepe Ceza İnfaz Kurumları Kampüsünde Örnek Çalışma”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Şimşek, H. (2009). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2009, cilt: 42, sayı: 1, 33-51

- Özkan, R. (1998). “Cezaevlerinin Eğitici ve İslah Edici Boyutu”. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkürçügil, Ç.A. (1998). “Cezaevlerinde Yalnızlık ve Yalnızlığın Depresyonla İlişkisi”. Kriz Dergisi, C. 6 S.(1), 21-31.
- Ünlühisarcıklı, Ö. (1993). A Survey Of Educational Activities In Turkish Prisons. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ürün ve Hizmet Kataloğu (?). Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İş Yurtları Kurumu. Hazırlayan Ar-ge Şubesi. Basım: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaa Atölyesi. Ankara.
- Ürün Kataloğu. (2014). T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Kütahya E Tipi Kapalı-Açık Ceza İnfaz Kurumu Ürün Kataloğu.
- Yanar A, Erdoğan Z, Kayabaşı N., ve Söylemezoğlu F. (2013), “Tutuklu ve Hükümlülere El Sanatları Eğitimi Verilmesi ve Sonuçlarının İncelenmesi”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 17 (1): 57-66
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Zirek, S. ve Özcömert, M. (2003). “Ayakkabı Sektör Araştırması”. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 15.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2021). 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275>. Erişim Tarihi: 02.08.2021
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2021). “2020 Yılı Ayakkabı Sektör Raporu ”. Ticaret Bakanlığı Sanayi ve Hizmetler İhracat Genel Müdürlüğü. Ankara.
https://ticaret.gov.tr/data/5b87000813b8761450e18d7b/Ayakkabi_Sektoru.pdf.20. Erişim Tarihi: 20 Şubat 2021.
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İş Yurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun (2021). <https://iydb.adalet.gov.tr/> Erişim tarihi: 20.02.2021.
- Ceza ve Tevkif Evleri (CET). (2021). İnfaz Kurumlarında Psiko-Sosyal Servis Faaliyetleri.
<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/psiko-sosyal-servis-genel-bilgi> Erişim tarihi: 01.08.2021
- Ceza ve Tevkif Evleri (CET). (2021). Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitim Servisi Faaliyetleri,
<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/egitim-servisi-faaliyetleri> Erişim tarihi: 04.08.2021
- Ceza ve Tevkif Evleri (CET). (2021). Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu,
<http://www.cte.adalet.gov.tr/> Erişim Tarihi. 20.02. 2021.
- Ceza ve Tevkif Evleri (CET). (2021). Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu, 2020 Yılı Faaliyet Raporu.
- Hatay Açık Cezaevi. (2021). <http://www.hatayacik.adalet.gov.tr/> Erişim tarihi: 20.02.2021.
- Kütahya Açık Cezaevi.(2021). <https://kutahyaecik.adalet.gov.tr/kundura-atolyesi> Erişim tarihi: 20.02.2021.
- İskilip Açık Cezaevi. (2021).<https://iskilipacik.adalet.gov.tr/ayakkab%C4%B1> Erişim tarihi: 07.11.2021.

Ceza ve Tevkif Evleri (CET). (2021). İş yurdu 2020 Yılı Faaliyet Raporu.

<https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/28220211839332020%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> Erişim Tarihi. 04.08.2021.

TEŞEKKÜR/ KAYNAK KİŞİLER

Ankara Ürün ve El Sanatları Fuarında Görevli Ceza İnfaz Kurumu Memurları. Ankara, Görüşme Tarihi: 2015-2019

Ceza İnfaz Kurumu Memurları, Ankara Yarı Açık Ayaş Cezaevi Ayakkabı İş Yurdu. Görüşme Tarihi: Temmuz, 2015

Ceza İnfaz Kurumu Memurları, Sincan L-2 Cezaevi Ayakkabı İş Yurdu. Görüşme Tarihi: Temmuz, 2015

Eğrikılıç, İbrahim. Deri Mühendisi ve Üretim Sorumlusu, Ankara Yarı Açık Ayaş Cezaevi. Görüşme Tarihi: 2015-2021.

Kaynak, Ercan. Sincan Ceza İnfaz Kurumu L-2 Saya İş yurdu. Ayakkabı İşletmecisi. Görüşme Tarihi: 2015.

Tutuklu ve hükümlüler. Ankara Yarı Açık Ayaş Cezaevi Ayakkabı İş Yurdu ve Sincan L-2 Cezaevi Ayakkabı İş Yurdu. Görüşme Tarihi: Temmuz, 2015

Ek: Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Yayın İzin Belgesi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-57292265-204.06.03-386/55918
Konu : Öğretim Görevlisi Hatice SOMÇAĞ'ın
Yazmış Olduğu Makaleler

14.06.2021

Sayın Hatice SOMÇAĞ
Milli Egemenlik Caddesi
Gazi Paşa Mahallesi NO:226 06730
BEYPAZARI/ANKARA

İlgi : a) 25.05.2015 tarihli ve 27179067-200-203 sayılı yazı.
b) 05.06.2015 tarihli ve 66708689-204.020000-E.1367/93493 sayılı yazımız.
c) 27.05.2021 tarihli dilekçeniz.

İlgi (a) sayılı yazıya istinaden, "Cezaevleri İşyurtlarında Ayakkabı Üretimi" ve "Cezaevlerinde Boncuk İşi Yapımı ve Hapishane İşi Sayılar" isimli makale çalışmalarınıza, ilgi (b) sayılı yazımızla izin verilmiş olup, adı geçen makalelerin yayımlanması talebini içeren ilgi (c) tarihli dilekçeniz incelendi.

Yukarıda bahse konu makale çalışmalarının yayımlanması uygun görülmüştür.
Bilgilerinizi rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Bu belge güvenli dokümanlar ile hazırlanmıştır.

Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi 70/1 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No : (0312) 223 60 07
e-Posta : ctc.pss@adalet.gov.tr İnternet Adresi : www.ctc.adalet.gov.tr
Kep Adresi : adaletbakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Sabri Hatipoğlu
Şube Müdürü
Telefon No : (0312) 507 05 32

UYAP Bilişim Sistemlerindeki bu dokümanı http://vatandas.usagi.gov.tr adresinden EGV2oXe - d9nID35 - WoPDp3Q - 8n6k+E= ile erişebilirsiniz